

УДК 378. 112 (477)

DOI <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2022.29.264320>

ОЛЬГА ОСЕРЕДЧУК

ORCID: 0000-0002-3192-3129

Львівський національний університет імені Івана Франка

МОДЕЛЬ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті обґрунтовано модель моніторингу якості вищої освіти в Україні. Модель представлена основними концептами (блоками): теоретичним (філософія освіти, тенденції розвитку змісту дефініцій моніторингу освіти, концепції моніторингу якості вищої освіти, нормативно-правове забезпечення моніторингу освіти); методологічним, який ґрунтується на методологічних підходах, функціях, принципах, методах, інформаційних технологіях; методичним, який ґрунтується на чотирьох педагогічних умовах проведення моніторингу якості вищої освіти. Використані теоретичні, методологічні й методичні концепти (блоки) як базові в процесі дослідження теоретико-методичних основ моніторингу якості вищої освіти в Україні та при обґрунтуванні і використанні моделі зв'язків у концепції моніторингу якості вищої освіти дали можливість сформулювати контрольньо-результативний блок, у якому визначити результат дослідження: підвищення рівня моніторингу якості вищої освіти.

Ключові слова: модель, моніторинг якості вищої освіти в Україні, концепти, педагогічні умови, теоретико-методичні основи, підвищення рівня моніторингу якості вищої освіти.

Постановка проблеми. Для можливості отримання об'єктивної інформації стосовно освітніх питань, які їх цікавлять органи державної влади та споживачів освітніх послуг здійснюється моніторинг якості вищої освіти, який забезпечує систематичне спостереження за якістю освіти, її станом, умовами здійснення освітнього процесу, науково-педагогічною діяльністю закладу вищої освіти, контингентом й навчальними досягненнями студентів, за розвитком професійної майстерності молодих фахівців (Плисенко, 2016).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорію і практику освітньої складової моніторингу, моніторинг як засіб підвищення якості системи інформаційного забезпечення управління освітою, моніторинг як засіб оцінки якості освіти, моніторинг як інформаційну основу в системі якості освіти навчального закладу, педагога, студента вивчають науковці: А. Босак (2011) Передумови формування системного підходу до менеджменту, І. Гириловська (2020) Теорія і практика моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, Г. Дмитренко (1999) Стратегічний менеджмент в системі освіти, І. Тавлуй (2011) Особливості застосування системного підходу до управління при розробці та впровадженні системи управління якістю вищого навчального закладу та ін.

Мета статті – обґрунтувати модель моніторингу якості вищої освіти в Україні.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано такі методи дослідження: теоретичні (аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури), що дає змогу обґрунтувати вихідні положення дослідження; інтерпретаційно-аналітичний метод, на основі якого вивчаються джерела із застосуванням синтезу, аналізу, систематизації та узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Проблема дослідження зумовила реалізацію наукового пошуку згідно з теоретичним, методологічним та методичним концептами.

Теоретичний концепт презентує систему вихідних концептуальних положень, теорії, нормативно-правових засад, характеризує понятійно-термінологічний аналіз для цілісного розуміння процесу підготовки майбутніх фахівців до моніторингу якості вищої освіти.

Методологічний концерт. За допомогою методологічного концепту ми намагалися пояснити як з наукового погляду здійснюється вивчення моніторингу й управління якістю освіти. Обґрунтовуючи методологічні засади моніторингу якості освіти ЗВО, ми відображали взаємодію наукових підходів, загальнонаукових принципів, методів збору інформації про якість освіти, сучасних інформаційних технологій для проведення ефективного моніторингу якості вищої освіти. Показано роль названих компонентів методологічного концерту в проведенні моніторингу якості вищої освіти.

Виокремивши в процесі аналізу найбільш доцільні компоненти методологічного концепту для моніторингу якості вищої освіти, ми вважаємо, що система моніторингу якості вищої освіти ґрунтується на методологічних підходах, функціях, принципах, методах, інформаційних технологіях для проведення ефективного моніторингу якості вищої освіти, що складає його методологічну основу. Тому виокремлені

компоненти методологічного концепту ми взяли як базові при обґрунтуванні, розробці й використанні моделі зв'язків у концепції моніторингу якості вищої освіти в Україні.

Методичний концепт відображає цінність розроблення й реалізації навчально-методичного забезпечення з метою якісного проведення моніторингу якості освіти. На нашу думку, для забезпечення процесу моніторингу необхідно виокремити педагогічні умови, які б забезпечували його результативність. Під педагогічними умовами ми розуміємо чинники, сприятливі педагогічні обставини, що впливають на моніторинг якості вищої освіти, його розвиток, закономірності, що сприяють забезпеченню успішної організації та результативному проведенню моніторингу в закладах вищої освіти.

Нами виокремлено чотири педагогічні умови проведення моніторингу якості вищої освіти, які мають забезпечити взаємодію компонентів освітньої системи, функціонування розробленої нами моделі моніторингу якості вищої освіти, сприяти вдосконаленню освітнього процесу в ЗВО. Розкриємо їхній вплив на проведення якісного моніторингу вищої освіти:

- Забезпечення організації партнерства викладачів і студентів при здійсненні моніторингу якості вищої освіти – необхідна педагогічна умова моніторингу. Освітнє середовище, сприятливе для партнерської діяльності в освітньому процесі, побудовано на рівноправній суб'єктно-суб'єктній партнерській взаємодії викладачів і студентів; студенти у взаємодії з викладачем виконують різні види наукової, професійної, громадської діяльності, що є соціально значущою при здійсненні моніторингу якості вищої освіти; партнерська діяльність проявляється у виборі інформації студентами, у спільній моніторинговій діяльності, у прийнятті спільних рішень; партнерство відноситься до інноваційної освітньої й моніторингової діяльності; ініціатором розвитку партнерства до здійснення моніторингу якості вищої освіти є викладач; на забезпечення організації партнерства викладачів і студентів при здійсненні освітнього процесу й моніторингу якості вищої освіти впливають дослідницькі, творчі, практико-орієнтовані та інші проекти; в процесі партнерської взаємодії викладача і студентів виокремлено певні стратегії: співробітництва (виключає конфліктність, не нав'язується викладачем своя думка, використовується зацікавленість, заохочення); компромісу, що дає можливість досягти поставленої мети.

- Використання наукових підходів для прийняття успішних управлінських рішень на основі проведення моніторингу якості вищої освіти – друга необхідна умова моніторингу: системний підхід, за допомогою якого структуровано педагогічний процес на складові: інформаційну, психологічну, педагогічну, соціальну та ін. Для системного підходу в процесі моніторингу якості вищої освіти характерні зв'язки між процесами системи моніторингу та управління якістю освіти; кваліметричний підхід у процесі моніторингу якості освіти забезпечує кількісну оцінку якості діяльності; діяльнісний підхід – його застосування в моніторингу сприяло виділити в ньому три види вдосконалення діяльності в ЗВО: управлінську діяльність керівників, педагогічну діяльність викладачів, навчальну діяльність студентів; програмно-цільовий підхід, що реалізується через цільові програми, важливий у процесі проведення моніторингу якості вищої освіти для правильного прийняття подальших управлінських рішень, для якісного і прогресивного управління закладом вищої освіти; проблемно-орієнтований підхід – з його допомогою відбулось поєднання всіх етапів моніторингового процесу в одне ціле; з метою вдосконалення освітньої системи ЗВО здійснено координацію виявлених недоліків; особистісний підхід – спрямував студентів на створення умов для саморозвитку, його застосуванням обумовлюється вибір активних форм проведення моніторингу якості вищої освіти; компетентнісний підхід при застосуванні під час моніторингу якості вищої освіти стає основою для вдосконалення системи освіти ЗВО; бенчмаркінговий підхід характеризується прийняттям управлінських рішень на основі результатів моніторингового оцінювання, на основі застосування новітніх технологій кращих університетів своєї й зарубіжних країн. Переваги використання бенчмаркінгу під час моніторингу якості вищої освіти в тому, що заклади вищої освіти можуть проаналізувати слабкі й сильні сторони своєї діяльності, скопіювати досвід кращих закладів освіти, керівництво зможе втілити нові ідеї конкурентів в організацію освітнього процесу свого освітнього закладу.

- Застосування інформаційних технологій для здійснення якісного моніторингу вищої освіти та його модернізації – третя необхідна педагогічна умова для здійснення якісного моніторингу вищої освіти та модернізації освітнього процесу, який представлено як процес збору, обробки й передачі даних для отримання інформації шляхом впровадження комп'ютерних технологій не лише в освітній процес, але й для здійснення моніторингу якості вищої освіти, адже лише при використанні сучасних інформаційних технологій моніторинг якості вищої освіти буде ефективним.

Моніторинг студентів із застосуванням інформаційних технологій проводиться за допомогою різних форм науково-методичної роботи: системи постійно діючих семінарів, курсів ІКТ, майстер-класів, дистанційного навчання, самоосвітньої діяльності. За допомогою інформаційних технологій неможливо проведення якісного моніторингу без інформаційної глобальної мережі Інтернет.

Відмітимо переваги інформаційної системи для моніторингу якості вищої освіти: інтеграція інформаційних ресурсів різних рівнів; доступ до інформаційних ресурсів на всій території країни; міжрегіональний інформаційний обмін; мінімізація витрат на експлуатацію інформаційних систем; організація централізованого супроводу.

До інформаційних технологій моніторингової обробки інформації належать: інформаційно-аналітична робота зі збору, накопичення та обробки первинної інформації та її аналіз – головний чинник, який впливає на думку суб'єкта, а також інтелектуальний рівень суб'єкта та особистий досвід керівника закладу освіти – ці чинники на час прийняття рішень є практично незмінними, сталими.

Для повідомлення і пересилки інформації співробітникам і освітнім організаціям можуть бути задіяні інтегровані web-засоби електронної пошти.

Для перевірки знань студентів, їх моніторингу пропонуємо таку систему: унікальність програми; необхідність інформаційної бази; доступність інтерфейсу; валідація даних; здатність системи оперувати текстом, таблицями, формулами та іншими об'єктами.

Навесні 2020 р. внаслідок пандемії COVID-19 карантин примусив заклади освіти перейти на дистанційне навчання, яке можливе завдяки існуванню інформаційних технологій та їх можливості застосування з метою ефективної освіти та її моніторингу в ЗВО.

В Україні з метою вдосконалення системи дистанційного навчання в освітній процес впроваджується комп'ютерна та аудіо-візуальна техніка. Переваги цього процесу полягають у наступному: індивідуалізація навчання; передові, доступні технології; підвищення мотивації студентів до здійснення професійної підготовки; систематичні консультації викладача; взаємодія між студентами й викладачем. Переваги моніторингової діяльності також очевидні: індивідуальний підхід до студентів; розробка навчальних програм з фахових дисциплін, що передбачають самоконтроль студентів та моніторинг педагога за набуванням знань; володіння студентами навичками самостійної роботи; здатність викладача до діалогу засобами інформаційних технологій, створюючи психологічний комфорт. До того ж, викладачі готуються до керування ІТ-пристроями і до реформування освітньої галузі відповідно до стандартів Європейського простору освіти, розробляються нові онлайн курси і програми, здійснюється адаптація студентів і професорсько-викладацького складу до дистанційного навчання, створюються умови для доступу до Інтернету.

Зазначені переваги інформаційних технологій свідчать, що в освітній процес професійної підготовки фахівців обов'язково потрібно впроваджувати інформаційні технології і здійснювати моніторинг якості вищої освіти з використанням інформаційних технологій.

– Формування позитивної мотивації студентів до самомоніторингу навчальних досягнень з метою самовдосконалення – четверта педагогічна умова для реалізації моніторингу якості та формування позитивної мотивації щодо його проведення.

У процесі організації самостійної роботи студенти використовують такі мотиваційні форми професійного самовдосконалення: портфоліо, за допомогою якого виконуються індивідуальні завдання, реферати, завдання для самостійної роботи, це форма забезпечує інформацію про процес і результати самостійної роботи студентів; е-портфоліо, призначенням якого є накопичення й зберігання інформації, організація роботи для проведення моніторингу якості вищої освіти засобами хмарних сервісів Google; есе – використовується як творча робота, як аудиторний контроль знань, як закріплення нового матеріалу; веб-квест – для отримання великого обсягу інформації, її аналізу, систематизації, узагальнення досвіду, який здобули студенти в процесі самостійної діяльності; формування позитивної мотивації студентів до самомоніторингу навчальних досягнень відбувається за допомогою фокус-груп та тренінгів.

Для здійснення позитивної мотивації студентів до самомоніторингу навчальних досягнень з метою самовдосконалення використовуються такі компоненти: самоконтроль, за допомогою якого студенти можуть отримати інформацію про свої досягнення, про моніторинг якості своєї діяльності; самооцінювання, спрямоване на виявлення недоліків і позитивів освітньої діяльності під час самостійної перевірки студентами рівня набутих знань у процесі виконання завдання, презентації тощо; взаємооцінювання, при застосуванні якого вдосконалюються знання самого студента і оцінюється рівень знань іншого; професійно-орієнтована самопідготовка до моніторингового оцінювання, за допомогою якого моніторинг якості розглядається як механізм впливу на якість професійної підготовки майбутніх фахівців у ЗВО; самоаналіз, спрямований на оцінку своєї діяльності; самовдосконалення, що розглядається як процес творчого руху й являє собою складову позитивної мотивації майбутніх фахівців до самомоніторингу навчальних досягнень з метою самовдосконалення; професійна саморегуляція особистості, що спрямована на вдосконалення професійних дій та передбачає усвідомлення своїх мотивів, почуттів та приведення своєї діяльності до певних вимог. Модель моніторингу якості вищої освіти представлена на рис. 1.

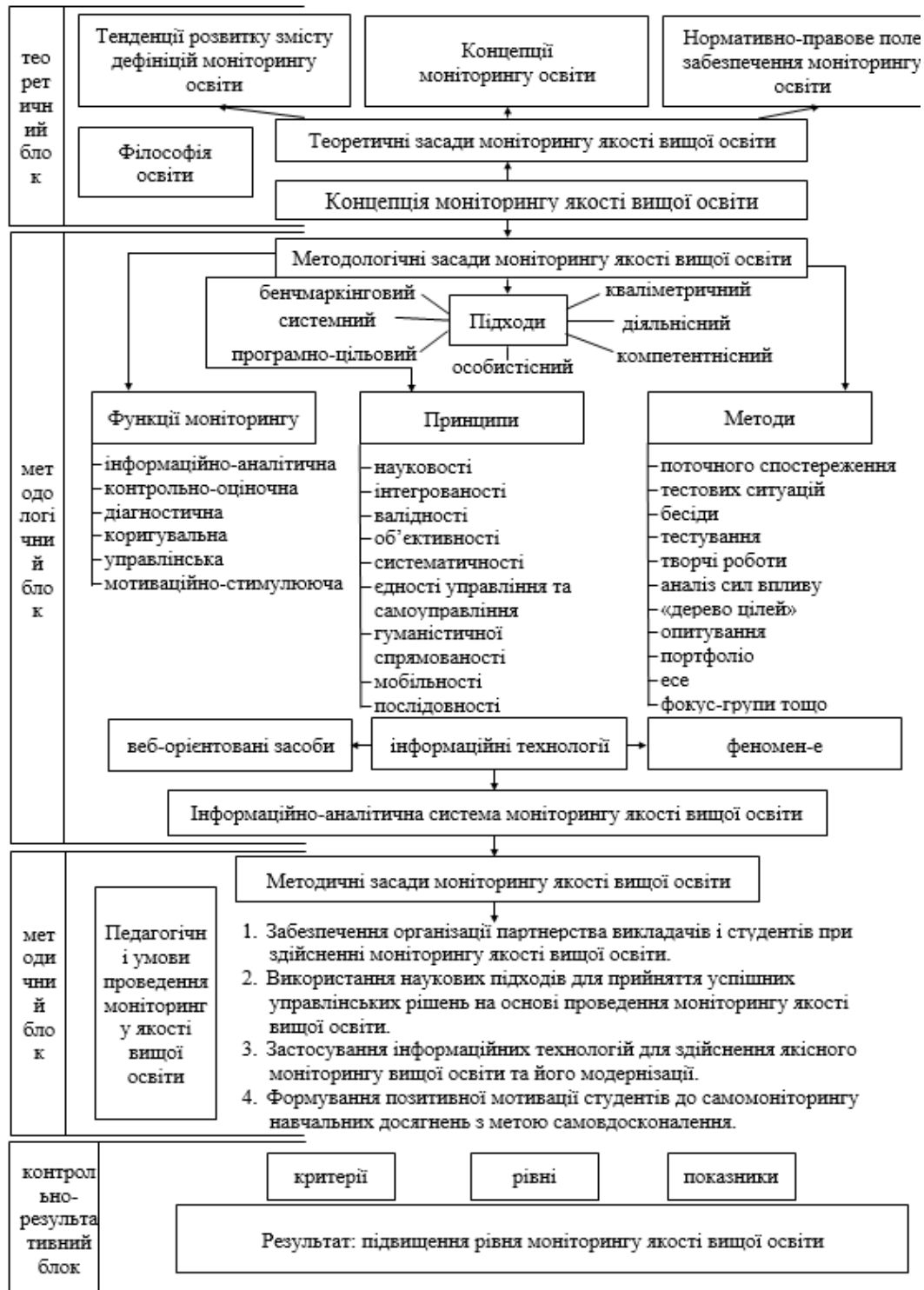

Рис. 1. Модель моніторингу якості вищої освіти в Україні

Модель представлена трьома основними концептами (блоками): *теоретичним* (філософія освіти, тенденції розвитку змісту дефініцій моніторингу освіти, концепції моніторингу якості вищої освіти, нормативно-правове забезпечення моніторингу освіти); *методологічним*, який ґрунтується на методологічних підходах, функціях, принципах, методах, інформаційних технологіях; *методичним*, який ґрунтується на чотирьох педагогічних умовах проведення моніторингу якості вищої освіти: забезпечення організації партнерства викладачів і студентів при здійсненні моніторингу якості вищої освіти; використання наукових підходів для прийняття успішних управлінських рішень на основі

проведення моніторингу якості вищої освіти; застосування інформаційних технологій для здійснення якісного моніторингу вищої освіти та його модернізації; формування позитивної мотивації студентів до само моніторингу навчальних досягнень з метою самовдосконалення.

Використані теоретичні, методологічні й методичні концепти (блоки) як базові в процесі дослідження теоретико-методичних основ моніторингу якості вищої освіти в Україні та при обґрунтуванні і використанні моделі зв'язків у концепції моніторингу якості вищої освіти дали можливість сформулювати *контрольно-результативний блок*, у якому визначити результат дослідження: підвищення рівня моніторингу якості вищої освіти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Система моніторингу якості вищої освіти забезпечує суспільство достовірними даними про реальний стан системи освіти з метою її вдосконалення та чіткого функціонування. Обґрунтовано модель моніторингу якості вищої освіти в Україні. Проблема дослідження зумовила реалізацію наукового пошуку згідно з теоретичним, методологічним та методичним концептами. Нами виокремлено чотири педагогічні умови проведення моніторингу якості вищої освіти, які мають забезпечити взаємодію компонентів освітньої системи, функціонування розробленої нами моделі моніторингу якості вищої освіти, сприяти вдосконаленню освітнього процесу в ЗВО. Розкрито їхній вплив на проведення якісного моніторингу вищої освіти:

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у розробці та використанні моделі моніторингу якості освіти у закладі вищої освіти засобами інформаційних технологій.

Список використаних джерел

- Босак, А. А. (2011). Передумови формування системного підходу до управління. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, 714, 38-47.
- Гириловська, І. В. (2020). *Теорія і практика моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників*: монографія. Кам'янець-Подільський: Видавець Зволейко Д.Г.
- Дмитренко, Г. А. (1999). *Стратегічне управління в системі освіти*: навч. надбавка. Київ: МАУП.
- Плисенко, Г. (2016). Моніторинг якості вищої освіти із застосуванням інформаційних технологій в контексті інтегративної системи реалізації конкурентних переваг: теоретико-методичні аспекти. *Вісник КНУТД*, 2 (97), 71-79.
- Тавлуй, І. П. (2011). Особливості застосування системного підходу до менеджменту при розробці та впровадженні системи управління якістю вищої освіти. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*, 695, 26-32.

References

- Bosak, A. A. (2011). *Prerequisites for the formation of a systemic approach to management*. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika» [Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"]*, 714, 38-47 [in Ukrainian].
- Hurylovska, I. V. (2020). *Teoriya i praktyka monitorynhu yakosti profesynoyi pidhotovky maybutnikh kvalifikovanykh robotnykiv [Theory and practice of monitoring the quality of professional training of future skilled workers]: monohrafiya*. Kamyanets-Podilskyi: Vydavets Zvoleyko D.H. [in Ukrainian].
- Dmytrenko, H. A. (1999). *Stratehichne upravlinnya v systemi osvity [Strategic management in the education system]: navch. nadbavka*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
- Plysenko, H. (2016). *Monitorynh yakosti vyshchoyi osvity iz zastosuvanniam informatsiynykh tekhnolohiy v konteksti intehratyvnoyi systemy realizatsiyi konkurentnykh perevah [Monitoring the quality of higher education using information technologies in the context of an integrative system of realizing competitive advantages]: teoretyko-metodychni aspekty*. *Visnyk KNUTD [Bulletin of KNUTD]*, 2 (97), 71-79 [in Ukrainian].
- Tavluy, I. P. (2011). *Osoblyvosti zastosuvannya systemnoho pidkhodu do menedzhmentu pry rozrobtsi ta vprovadzhenni systemy upravlinnya yakystyu vyshchoyi osvity [Peculiarities of applying a systemic approach to management in the development and implementation of a higher education quality management system]*. *Visnyk NU «Lvivska politekhnika» [Bulletin of Lviv Polytechnic University]*, 695, 26-32 [in Ukrainian].

OSEREDCHUK O.

Ivan Franko National University Of Lviv, Ukraine

MODEL OF MONITORING THE QUALITY OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

The article substantiates the model of monitoring the quality of higher education in Ukraine. The model is represented by the main concepts (blocks): theoretical (philosophy of education, trends in the development of the content of definitions of education monitoring, concepts of monitoring the quality of higher education, regulatory and legal support of education monitoring); methodological, which is based on methodological approaches, functions, principles, methods, information technologies; methodological, which is based on four pedagogical conditions for monitoring the quality of higher education.

The used theoretical, methodological and methodical concepts (blocks) as the basic ones in the process of researching the theoretical and methodological foundations of monitoring the quality of higher education in Ukraine and when justifying and using the model of connections in the concept of monitoring the quality of higher education made it possible to formulate a control-resultative block in which determine the result of the study: increasing the level of monitoring of the quality of higher education.

Keywords: *model, quality monitoring of higher education in Ukraine, concepts, pedagogical conditions, theoretical and methodological foundations, raising the level of quality monitoring of higher education.*

Стаття надійшла до редакції 21.03.2022 р.

УДК 373.5:005.336.2]:81

DOI <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2022.29.264343>

ОЛЕНА ПАВЛЕНКО

ORCID: 0000-0002-6509-9406

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

В умовах тенденцій розвитку освіти вимоги до учнів старших класів збільшуються кожного року. На сьогоднішній день вивчення іноземних мов постає гострим питанням. Оскільки старшокласники ще не мають певного профільного спрямування, вчителям необхідно звертати увагу на формування іншомовної комунікативної компетенції в умовах допрофільної освіти. Це зароджує в собі певні вимоги до вибору теми уроків та методів проведення їх. Правильне поєднання тем та методів дозволить старшокласникам сформувати не тільки навички в іноземних мовах, але і сприяти розкриттю їх особистісних природних задатків, інтересу до вивчення певних питань. Тому формування монологічного та діалогічного мовлення в учнів є актуальним питанням. Виходячи з дослідження, можна стверджувати, що монологічне та діалогічне мовлення є ключовими компетенціями для формування іншомовної комунікативної компетенції в розрізі допрофільної освіти. Розвиваючи такі компетенції в старшокласників паралельно формується соціокультурна компетентність, оскільки на уроках іноземної мови поєднується відразу декілька культур та безліч моделей поведінки. Оскільки таке навчання проводиться в умовах неформальної освіти можливе формування ряд компетенцій в різних сферах моделюючи їх на уроках іноземної мови.

Ключові слова: *допрофільна освіта, іншомовна комунікативна компетентність, монологічне мовлення, діалогічне мовлення, соціокультурна компетентність*

Одним із найважливіших факторів формування іншомовної комунікативної компетенції є вік учнів. Об'єктом досліджень є учні 10-11 класів, віком від 14 до 17 років. Тож специфіка досягнення результатів, а саме - формування іншомовної компетенції, повинна бути сприятливою для учнів даного віку.

Розрізняють 6 рівнів знань мови, які впроваджено Асоціацією мовних експертів ALTE (The Association of Language Testers in Europe):

- інтродуктивний (Breakthrough або A1),
- середній (Waystage або A2),
- рубіжний (Threshold або B1),
- просунутий (Vantage або B2),
- автономний (Effective Operational Proficiency або C1)
- компетентний (Mastery або C2).

Вони охоплюють проміжок від базового рівня до практично бездоганного володіння мовою. На них зорієнтовані навчальні посібники з будь-якої європейської мови, довідники, словники, тести.

Відповідно до загальноєвропейських рівнів, як було зазначено вище, іншомовна компетенція складається з багатьох компонентів. У роботі досліджено, як основні показники якості освіти:

- 1) лексична компетенція;
- 2) компетенція в діалоговому мовленні;
- 3) компетенція в монологічному мовленні;